

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

“O'ZBEKISTONDA BOSMA OAV TIZIMI VA TILI”

fanining o'quv dasturi (sillabusi)

Bilim sohasi:	200 000 – San'at va gumanitar fanlar
Ta'lif sohasi:	230 000 – Tillar
Ta'lif yo'nalishi	60230600 – Noshirlik ishi

Toshkent-2023

Fan/modul kodi 3020'OAV 2.4	Fan/modul turi maiburuy	Ta'lim tili o'zbek	Ishlab chiqilgan o'quv yili 2023/2024	
Semestr	Har bir semestrdağı fan/modulning nomi	O'qiv mashg'ulotlari (soat)	Ta'lim (soat) Mustaqil ta' (soat)	
		Haftalik dars soatlari		
4	O'ZBEKISTONDA BOSMA OAV TIZIMI VA TILLI	4	4	60
	Jami:	4	4	60
		10	30	20
		60	0	60
			120	120

1. FANNING MAZZMUNI

“O'zbekistonda bosma OAV tizimi va tilli” fani talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalalar, OAV tili va uslubi miqyosidagi hodisa va jarayonlarga lisoniy-usubiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish vazifalarini bajaradi.

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga OAV statistikasi va tahrir mahorati haqidagi bijimlarning nazariy asoslarini, ommaviy kommunikatsiyating lisoniy tushunchalarini va kategoriyalarni, nutqiy mahorat va lisoniy tamoyillarini o'rgatish hamda ularni amaliyotda taqbiq yetish ko'nikmasini hosil qilishdan iborat. Statistikka va tahrir mahorati fani bo'lajak jurnalising kasbiy malakani yegallashda, nutqiy malakalarini oshirishida zarur bo'lgan asosiy fanlardan biridir.

Usbu maqsadga yetishish uchun fan talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, talabalarda OAV tilining va tahrir san'atining o'ziga xos jihatlar haqida tasavvur uyg'otish va lisoniy hodisa va jarayonlarga usubiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish vazifalarini bajaradi.

2. FANNI O'QTISHH NATIJALARI VA SHAKLLANADIGAN KASBIY KOMPETENSIYALAR

Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yidagi talablar qo'yiladi. *Talaba:*

- Ommaviy axborot vostitalari tilining informasion-kommunikativ mohiyati, matnining shakllanishiha lingvistik omillar, publisistik uslubning belgilari, tahrir masalalar, tahrir turlari va prinsiplari, tahrir maktablari to'g'risida *tasavvurga yega bo'tishi;*
- OAV tilining janr xususiyallari, standartlik va ekspresivlik tendensiyallari, tele

va radio nutqning prosodik tasmifini, tahrir belgilari *bilshti va ulardan foydalana olishi;*

- talaba til, tahrir hodisasi va jarayonlarni tahlil qilish usullarini qo'llash, lingvistik muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilish matning tuzish prinsiplari haqidagi *ko'nikmalariga yega bo'tishi kerak.*

3. O'QUV FANI O'QTILISHI BO'YICHA USLUBIY KO'RSATMALAR

Ta'lim texnologiyalari va metodlari

- ma'ruzalar;
- interfaol keys-stadilar;
- seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar);
- guruhlarda ishlash;
- taqdimatlar qilish;
- individual loyjihalar; jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyjihalar tayyorlash.

4. TALABALAR KREDITLARNI OLİSH TARTIBI

Talabalarning bilimini baholash va kreditlarni to'plash jarayoni O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining 2018-yil 9-avgustdagি 19-2018-sون buyrug'i bilan tasdiqlangan "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimini nazorat qilish va babolash tizimi to'g'risida"gi Nizom talablari asosida belgilanadi.

1. Nazoratni amalga oshirish tartibi.

Oraliq nazorat: o'tilgan mavzular asosida yozma shaklda o'tkaziladi.

Yakuniy nazorat: semestr davomida o'tilgan mavzular bo'yicha yozma shaklda o'tkaziladi.

Izoh: Oraliq nazorat turi har bir fan bo'yicha fanning xususiyaidan kelib chiqqan holda 2 marraqacha o'tkazilishi mumkin.

Talabani oraliq nazorat turi bo'yicha baholashda, uning o'quv mashg'ulotlari davomida olgan baholari inbo'bg'a olindi.

Nazoratlarining o'tkazilishi muddatları tuyyan o'quv yiliда tasdiqlangan o'quv jarayoni jadvali asosida tashkil etiladi.

2. Talabalarning bilimi baholash mezonlari:

- talaba mustaqil xulosa va qator qabul qiladi, ijodiy fikrlay olati, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimini amalda qo'llay olati, fanning mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay olati, aytil beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda – **5 (a)0** baho;

talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilinini amalda qo'llay oлади, fanning mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalar olgани bilimini amalda qo'llay oлади, fanning mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalar oladi, ayтиб beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga eга deb topilganda – 3 (qoniqarli) baho;

talaba fan daslurini o'zlashbirmagan, fanning mohiyatini tushunmaydi hamda fan bo'yicha tasavvurga eга emas deb topilganda – 2 (qoniqarsiz) baho bilan babolanaди.

5. O'QUV MASHG'ULOTLARI VA MUSTAQIL TA'LIM QISMI

4-SEMESTR

1. Ma'ruba mashg'ulotlari
"Asosiy nazariy qism (ma'ruba mashg'ulotlari)" o'quv fanning mavzulari mantiqiy ketmasketlikda keltilirdi, har bir mavzuning mohiyati asosiy tushunchalar va qisqa ifodalar orqali ta'llim oluvchiilarga davlat ta'llim standarti va malaka talablarasi asosida yekazilishi zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar qamrab olingan holda ifodalar beriladi.

Asosiy nazariy qism modullar shakllida berilishi mumkin;

Nº	Ma'ruba mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar
1	Kirish, Fanning maqsad va vazifalari, Media turlarida uslubiy o'ziga xoslik.	O'zbekiston, OAV, til, media	2
2	Fonetik stilistika. Elektron OA Vda fonetik vositalar.	Stilistika, fonetika, OAV	2
3	Leksik stilistik. Qo'llanishi chegaralangan leksikaning stilistik xususiyatlari. Emosional-ekspressiv leksikaning stilistik xususiyatlari. Jurnalismning so'z qo'llash san'ati.	Leksika, emosional-ekspressiv,jurnalist	2
4	Morfologik stilistik. Morfoloyigadagi uslubiy vositalarning umumiy xususiyatlari. Ot, sifat, olmosh va son stilistikasi	Morfologiya, uslub, Ot, sifat, olmosh va son	2
5	Sintaksising uslubiy imkoniyatlari. Media matn yaratilishidagi o'mi va roli.	Sintaksis, media, matn	2
		Jami:	10 s.

2. Amaliy mashg'ulotlar

"Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar" o'quv fanning mohiyati va nazariy mavzulariga mos ravishda amaliy, seminar va laboratoriya mashg'ulotlarining mavzulari, ushbu mashg'ulotlarni o'tkazish shakllari, unda qo'llanishi tavsuya etiladigan texnologiyalar, usullar, vositalar zarur hollarda muhokama etiladigan mavzular, masatlar, laboratoriya ishlaringning mazmuni, maqsadi hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlarni yoritildi. Shuningdek, kurs loyihasi va kurs ishlari, ijodiy ishlar mohiyati, mazmuni, maqsadi, mavzulari ularni bajarish shakllari hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoriladi. Shu bilan birga ushbu qismda o'quv va ishlab chiqarish amaliyot jarayonida ta'llim oluvchiilar tomonidan tayyorlanishi zarur bo'lgan yakuniy ishlar shakli yuzasidan qisqa uslubiy ko'rsatmalar beriladi.

Nº	Amaliy mashg'ulot mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar
1	"OAV tili va uslubi" Fangiga kirish. OAV tili tushunchasi talqimi. Ommaviy ularning vazifalari. OAV tilining ramziy, impressiv va ekspressiv vazifalari.	OAV, til, kommunikatsiya, impressiv va ekspressiv	2
2	OAV tilini lingvistik jihatdan o'rganish tamoyillari. Ommaviy axborot global matn sifatida. OAV tilida zamona viy yondashuvlar.	Lingvistika, global, OAV tili	2
3	OAV tili taraqqiyotining prinsiplari. OAV semiotikasi. Mass-medaviy diskurs. OAV tili yaratgan dunyo manzarasi.	Prinsiplar, semiotika, Mass-mediya	2
4	Matn ommaviy axborot vositalarida verbal aloqaning asosiy shakli sifatida. Medianutq va medianatt.. Matning janr turi.	Matn, verbal aloqa, medianutq	2
5	Zamonaviy gazeta tilining o'ziga xos jihatlari. Konkret matnlarda umumiy uslub qonuniyatlar.	Gazeta tili, uslub, qonuniyat	2
6	Matbuot tili va uslubi. Matbuot tilining asosiy vazifalari. Gazeta tili leksikasi.	Matbuot, leksika, konseptual leksika	2
		Jami:	10 s.

bog'liqligi. Gazetaga xos konseptual leksik baholash.			
Gazeta tilining jaan xususiyatlari. Gazeta tilining axboriy jaan xususiyatlari. Gazeta tilida andozaviylik. Axborot yetkazish zarurati. Lisoniy qoliplar. Xabar, reportaj hisobot va intervyyu tili.	Jaan, andoza, qoliplar, intervyyu tili	2	
Tahiliy jandida andozaviylik hamda ekspressivlik. Korrespondensiya tili. Maqola tili. Taqizilar tili. Badiy-publististik jaundagi materiallar tilining o'ziga xosligi. Esse tili. Ocherk tili. Felyeton va pamphlet tili.	Tahil, korrespondensiya, esse, ocherk	2	
Zamonaviy gazeta tilining ekspressivlik tendensiyalarini. Zamonaivy gazetada ekspressiv kontekstlar yaratish usullari. Gazeta sarlavhasining ta'sirchanligi.	Ekspressivlik, kontekst, sarlavha	2	
Gazetada badiiy-tasviriy ifodalar. Ta'sirchanlik matbuot jandarlarning asosiy xususiyatlardidan biri sifatida. Tilda hissiy munosabat shaklida ifodalangan yemosional baho berish – yemotiv baholash.	Badiiy-tasvir, hissiy munosabat, yemotsiya	2	
Jami:		20 s.	

2. Amaliy mashg'ulotlар

"Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsivalar" o'quv fanning mohiyati va nazariy mavzulariga mos ravishda amaliy, seminar va laboratoriya mashg'ulotlarining mavzulari, ushbu mashg'ulotlarni o'tkazish shakkiali, unda qo'llanishi tavsija etiladigan texnologiyalar, usullar, vositalar zarur hollarda muhokama etiladigan mavzular, masalalar, laboratoriya ishlaringning mazmuni, maqsadi hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoritiladi. Shuningdek, kurs loyihasi va kurs ishlari, ijodiy ishlari mohiyati, mazmuni, maqsadi, mavzulari ularni bajarish shakllari hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoritiladi. Shu bilan birga ushbu qismda o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarining maqsadi, vazifasi, shakli, mazmuni, amaliy of jarayonida ta'lim oluvchilar tomonidan tayorlanishi zarur bo'igan yakuniy ishlar shakli yuzasidan qisqa uslubiy ko'rnatmalar beriladi.

Nº	Amaliy mashg'ulot mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1.	Mediamatlarda fonografik vositalarning qo'llanishi va ularning uslubiy vazifalarini.	Mediamatl, uslub, fonografika	2
2.	Mediamatlarda leksik vositalarning uslubiy vazifalarini. tanlash mahorati.	Leksika, so'z, mahorat	2
3.	Mediamatlarda morfologik vositalarning uslubiy vazifalarini.	Morfologiya, didaktika, mahorat	2
4.	Mediamatlarda sintaktik vositalarning uslubiy vazifalarini. Iboralarni qo'llash mahorati.	Sintaktik vositalar, iboralar, san'at	2
5.	Stilistik figura va troplarni media tilida qo'llanishi. (Talabalarni ijodiy ishlari)	Figura va troplar, media, ijod	2
6.	Presentent matnlarni mediamatnda qo'llanishi.	Presentent matn, mediamatl	2
7.	OAV matnida maqol va matallarni uslubiy imkoniyatlarini va qo'llash mahorati.(Talabalarni ijodiy ishlari)	Maqol va matallar, mahorat	2
8.	OAV matnida (Talabalarni ijodiy ishlari)	OAV tili, ijodiy ish	2
9.	OAV materiallariда rasmiy uslubining qo'llanishi.	Rasmiy uslub va boshqa uslublar	2
10.	O'zbek tilida ish yuritishga oid hujjatlar bilan ishlash.	Davlat tilida ish yuritish, ish yuritishga oid hujjatlar	2
11.	OAV materiallariда ilmiy uslubining qo'llanishi.	Ilmiy uslub va boshqa uslublar	2
12.	OAVga ilmiy material tayorlash texnologiyasi.	OAV, ilmiy, texnologiya	2
13.	OAV materiallariда so'zlashuv uslubining qo'llanishi.	So'zlashuv uslubi va boshqa uslublar	2
14.	Badiiy materiallarni taqdimoti (talabalarning ijodiy ishlari misolidasi).	Badiiy material, ijodiy ishlar	2
15.	OAV materiallariда badiiy uslubning qo'llanishi.OAV materiallarida publististik uslubning qo'llanishi.	badiiy uslub va boshqa uslublar	2
Jami:		30 s.	

3. Mustaqil ta'lim ishlari

"Mustaqil ta'lim va mustaqil mashg'ulotlar" qismida mustaqil ta'limning shakli va mazmuni, mustaqil ishga mo'ljallangan mavzular va topshiriqlar, mustaqil mashg'ulotlar jarayonida ta'lim oluvchilar tomonidan tayyorlanishi zarur bo'lgan ishlar referat, esse, mustaqil (ijodiy) ish, muammoli ma'ruba va boshqalar keltiriladi;

Nº	Mustaqil ta'lim mavzulari	O'quv mashg'ulot turi nomi	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1.	OAV tilini miliylik xususiyatlari	ma'ruba	OAV, matbuot, til xususiyatlari	2
2.	Matbuotda jurnalist matnini tayyorlashdagi ritorik fikr, ya'ni matnini topish, joylashtirish, bezash, ifodalash.	seminar	Ritorika, matn, ifoda, so'z san'ati, nutq	2
3.	Matbuot tilida nutqiy ta'sir, emosionalilik va ekspressivlik.	analy	Nutqiy ta'sir, emotsiya, ekspressivlik	2
4.	Gazeta matning alohida belgilari – tugallangan mazmun va bog'iqliklilik.	ma'ruba	Matbuot, matn, ifoda, mazmun	2
5.	Gazeta tilida baho.	seminar	Yangi so'z, ibora, birikma	2
6.	Gazeta ekspressiyasi va uning manbalari.	amaliy	Andozaviylik, ekspressiya, matbuot janrlari	2
7.	Matnda yangi so'zlarni yaratish. Tasviriy birkma hosil qilish.	ma'ruba	Bayonchilik uslubi, o'xshatishlar, tasviriy ifodalar, iqiboslar	2
8.	Yangilikning janr belgilari (madaniyat xabarları, sport, mahalliy, chet el xabarları va boshqalar).	seminar	Madaniyat, sport, xabarlar, janr	2
9.	Elektron OAV janrlarining lisoniy xususiyatlari.	amaliy	Sayt, platforma, til, Internet	2
10.	TV va radioda jurnalisti manini tayyorlash xususiyatlari	ma'ruba	Televideniya, journalist, radio	2

11.	Yangilik, tele va radio xabarningning janr belgilari (madaniyat xabarları, sport, mahalliy, chet el xabarları va boshqalar).	seminar	Xabar, jamr, mahalliy, chet el	2
12.	Tele-radio xabarning ekstralingvistik belgilari (kanallar, dasturlar).	amaliy	Dastur, tele-radio xabar, Jingvist	2
13.	Tele-radio reklama matnlari tili (kanallar, dasturlar).	ma'ruba	Reklama, matn, dastur	2
14.	Tele-radiodagi ko'nglochar dasturlar matnlari qorishuvi mahsuli sifatida (kanallar, dasturlar).	seminar	Ko'nglochar dastur, matn, kanal	2
15.	Elektron OAV miqyosida nutqiy ta'sir (kanallar, dasturlar)	amaliy	Sotsiolingvistik, kognitiv, semantik, psixolingvistik	2
16.	Tele - radio va internet tilida qo'lanuvchi tasviri vositalar. (kanallar, dasturlar).	ma'ruba	Tasviri vosita, maqol va ibora, ocherk, lavha va maqola	2
17.	Internet matnlarida tiniш belgilarini qo'llashdagi o'ziga xosliklar va nutqiy xaloliklar	seminar	Nutq, taftologiya, tiniш belgi	2
18.	Radiodasturlar tili va uslubi	amaliy	Tezkorlik, information, nutq	2
19.	Gazeta sarkhalarining lisoniy-uslubiy xususiyatlari.	ma'ruba	Президент, sarlawha, shiorlar	2
20.	O'zbek tili stilistikasi va media tili yaratilishidagi imkoniyatlari	seminar	Stilistika, media tili, imkoniyat	2
21.	Matbuot tilida uslubiy vositalar	amaliy	og'zaki, yozma nutq, uslub	2
22.	Gazeta tilida leksik stilistika imkoniyatlari	ma'ruba	O'zlashma so'z, adabiy til, axborot	2
23.	Elektron media tilida leksik stilistika imkoniyatlari	seminar	Internet, media, leksika	2
24.	Media tilida trop va figuralar	amaliy	Media, trop, figura, frazeologik ibora, transformatsiya	2

25.	So'zlarni uslubiy xususiyatlari. So'z tanlash mahorati.	ma'ruza	Metafora, o'xshatish, epitetlar, mahorat	2
26.	Yangilikning stilistik belgilari (madaniyat xabarları, sport, mahalliy, chet el xabarları va boshqalar).	seminar	Yangilik, stilistika, madaniyat, sport	2
27.	Frazeologiya OAV tilini ekspressivligini oshiruvchi vosita sifatida	amaliy	Iboralar, ekspressivlik, OAV tili	2
28.	Gazeta tilida sintaktik stilistika imkoniyatlari	ma'ruza	Gazeta, stilistika	2
29.	Elektron media tilida sintaktik stilistika imkoniyatlari	seminar	Internet, media, sintaktika	2
30.	OAV matni yaratishda uslubiy imkoniyatlar.	amaliy	Frazeologiya, sintaktik stilistika, matn	2
			Jami:	60 s.

7. O'QUV ADABIYOTLARI VA AXBOROT MANBALARI

Asosiy adabiyotlar

1. Abdusaidov A. Gazeta janrlarining tili va uslubi. –Samarqand, 2001.
2. Abdusaidov A. Gazeta tilining leksik – stilistik xususiyatlari. – –Samarqand, 1991.
3. Kobozeva I.M. Lingvoprakticheskiy aspekt yazıka SMI// Yazık sredstv massovoy kommunikasii. Pod red. M.N. Volodinoy. – M., 2008
4. Teshabayeva D.M. Ommaviy axborot vositalarida nutq madaniyati. – T.: Fan va texnologiya, 2011.
5. Toshaliyev A. Sarlavha stilistikasi. – T., Universitet. 1995.
6. Yusupov K. O'zbek adabiy tilining leksik – semantik va stilistik xususiyatlari. – Toshkent.: Fan. 1986. – 123 s.
7. Yagubova M. A. Rech v sredstvakh massovoy informatsii // Xoroshaya rech. – Saratov., 2001. – 103 s.
8. Yazık SMI kak Ob'yekt mejdissiplinarnogo issledovaniya. Ch 2. –M., 2004. - 240 s.
9. Toxirov Z. Adabiy tahrir. – T.: Cho'lpox NNMU, 2012.